
OPPORTUNITIES OF HOLISTIC APPROACH IN REHABILITATION PRACTICE

Petya KasnakovaMedical University, Medical College - Plovdiv, Republic of Bulgaria , *kasnakova_76@abv.bg*

Abstract: Holistic Medicine examines man as a single entity with his bodily, psycho-emotional and spiritual needs. Each person is an individuality and represents a bioenergy system. A holistic approach to rehabilitation practices perceives a broader view of man, health, causes of illness and treatment process.

The purpose of the study is to investigate the interest and attitude of rehabilitation students regarding alternative treatment modalities in rehabilitation practice.

Material and Methods: The subject of the study are 57 students in the specialty „Rehabilitation” from the Medical College at the Medical University of Plovdiv, to whom a direct anonymous questionnaire was administered.

Results and discussion: Interviewed students have a different relationship to alternative methods used in rehabilitation practice. Future rehabilitators are interested in holistic approaches in rehabilitation practice in 73,68%. With the accepting attitude are 56,14%, enthusiastic are 22,8% and 22% are skeptical about alternative therapies. In 68.42% have a desire to train in different methods of holistic therapy and apply them in rehabilitation practice.

Conclusions: the knowledge, skills and competences of the rehabilitative care are directly linked to the practice of alternative therapies. Holistic learning and the practice of alternative methods are interrelated in rehabilitation practice. Training is needed on alternative methods of treatment to be included in medical education.

Keywords: Holistic approaches, rehabilitation practice

ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОЛИСТИЧНИЯ ПОДХОД В РЕХАБИЛИТАЦИОННАТА ПРАКТИКА**Петя Каснакова**

Медицински университет, Медицински колеж – Пловдив, Република България,

kasnakova_76@abv.bg

Резюме: Холистичната медицина разглежда човека като единен субект с неговите телесни, психо-емоционални и духовни потребности. Всеки човек е индивидуалност и представлява една биоенергийна система. Холистичният подход в рехабилитационната практика възприема един по-широк възглед за човека, здравето, причините за болестите и процеса на лечение.

Целта на изследването е да се проучи интересът и отношението на студентите рехабилитатори относно алтернативните методи на лечение в рехабилитационната практика.

Материал и методи: Обект на проучването са 57 студенти от специалност „Рехабилитатор“ от Медицински колеж към МУ Пловдив, с които е проведена пряка анонимна анкета.

Резултати и обсъждане: Анкетиранияте студенти имат различно отношение към алтернативните методи, използвани в рехабилитационната практика. Бъдещите рехабилитатори се интересуват от холистични подходи в рехабилитационната практика в 73,68±6,78%. С приемащо отношение са 56,14±8,77%, ентузиазирани са 22,81±11,64% и 5,27% са скептични спрямо алтернативните терапии. В 68,42 ±7,45% имат желание да се обучават в различни методи на холистичната терапия и да ги прилагат в рехабилитационната практика.

Изводи: Знанията, уменията и компетентностите на рехабилитаторите са в пряка връзка с практикуването на алтернативните терапии. Холистичното обучение и практикуването на алтернативните методи са взаимосвързани в рехабилитационната практика. Необходимо е обучение относно алтернативните методи на лечение, което да бъде включено в медицинското образование.

Ключови думи: холистични подходи, рехабилитационна практика

ВЪВЕДЕНИЕ

Холистичната или цялостна, интегрална медицина разглежда човека като единен субект, с неговите не само телесни, но и психо-емоционални и духовни потребности, при това ситуиран в хармония с неговия естествен екологичен хабитат. Това е течение в неконвенционалната медицина, което е съсредоточено върху лекуването на човека като цяло, наблюдавайки и отчитайки връзката между тялото, ума и душата на човека.

Думата „холистичен“ идва от гръцки език „holos“ и означава цял, цялостен. Холистичният подход в медицината възприема един по-широк възглед за човека, здравето, причините за болестите и процеса на лечение. Всеки човек е индивидуалност и представлява една биоенергийна система.

За да се определи дадено лечение като холистично, то трябва да се позовава на три основни принципа: лечение на причините, а не на следствието; използване на мисленето на пациента като лечебен инструмент; лечение на комплексното здраве на човека - психично, физическо и духовно. Холистичната медицина използва високоэффективни и безвредни терапевтични методи, основани на оздравителната сила на природата с лечебна, възстановителна и профилактична цел.

Така холистичният подход в медицината се доближава и до основното определение за здраве съгласно Световната здравна организация (СЗО) - „Здравето е състояние на пълно физическо, ментално и социално благополучие, а не само отсъствие на болест и физическа слабост.“ Според Световната здравна организация „алтернативен метод“ е „дейност за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве, който не е застъпен в програмите за обучение по професионалните направления медицина, стоматология, фармация и здравни грижи” [1]. В края на миналия век Световната здравна организация започва да работи за включването на „допълващите и алтернативни терапевтични практики” в здравните системи, като очертава терапевтичната граница: „традиционна и комплементарна медицина”. Алтернативните терапевтични практики включват в себе си лечебни методи, които не са характерни за западната медицина. Организацията подкрепя по-задълбочена интеграция на допълващите и алтернативни терапевтични практики в здравните системи, въз основа на научни проучвания в тази област [1].

В отговор на тези световни тенденции в общественото здравеопазване, Европейският съюз създава концепцията за „комплементарна и алтернативна медицина“ (КАМ), която отразява лечебните и културните традиции на държавите от европейския континент. Тя подхожда към здравето холистично, т.е. цялостно. Целта на холистичната терапия е да се възстанови хармонията на физическо, умствено и емоционално ниво [2].

Съгласно дефиницията на Европейският проект CAMbrella, създаден по Седмата рамкова програма (FP7-FP7-HEALTH-2009-3.1-3) „концепцията комплементарна и алтернативна медицина представлява разнообразие от медицински системи и терапии, основани на знания, умения и практики, извлечени от теории, философии и опит, използвани за поддържане и подобряване на здравето, както и за предотвратяване, диагностициране, облекчаване или лечение на физически и психични заболявания [2]. Алтернативните терапии се използват главно извън конвенционалните здравни услуги, но в много страни някои терапии се адаптират към конвенционалните здравни системи“ [3].

Взаимовръзката между холистичния подход в медицината и рехабилитационната практика е двойка. Според определението на СЗО, което се използва у нас „рехабилитацията е комплекс от медико-социални мероприятия, насочени към предпазване от заболявания към бързото възстановяване на застрашените от инвалидизиране лица, които мероприятия започват да се извършват още от началото на патологичния процес, продължават през целия период на заболяването и целят максималното възвръщане на физическите, психическите, професионалните, социалните и икономическите възможности на болния, за да може той да заеме отговарящо на здравословното му състояние място в обществото“. За тази дефиниция са характерни следните моменти: ранно започване на активните рехабилитационни мерки; тяхното поддържане през целия период на лечение; комплексен характер на рехабилитационните мероприятия. Рехабилитацията не е третата фаза на лечение, а е интегрална част от терапията, активен метод, изискващ съставянето на цялостна комплексна програма, включваща множество холистични мероприятия и подходи. Този подход за възстановяване на здравата или болна личност обръща внимание на всички аспекти на здравето - психическо, емоционално, ментално, физическо и социално.

Според Капинчева & Ванкова, 2018, концепцията на алтернативната медицина обединява множество лечебни методи, следващи общи подходи, които могат да бъдат систематизирани по следният начин:

1. Холистичен подход към здравето – абсолютна и незаменима възможност в медицината.
2. Стимулиране на индивидуалния потенциал на всеки човек да се справя с патологичния процес.

Защитно-адаптивните механизми на всеки човек могат да бъдат подпомогнати, поддържани и укрепвани, за да се запази или възстанови здравето. Алтернативните методи на лечение подпомагат укрепването и засилването на имунния потенциал на човека, като по този начин се намалява предразположението към дадени заболявания. Този подход допълва методите на конвенционалната медицина, която е по-фокусирана върху конкретната болест и симптоматика.

3. Индивидуален подход при предоставянето на здравни услуги. Алтернативните терапии са насочени строго персонализирано, според индивидуалните потребности и възможности на всеки отделен пациент. Акцентът при лечението е върху конкретната личност, а не върху заболяването [3].

4. Салутогенеза – централен подход на здраве в холистичната медицина. Салутогенеза е термин, създаден от Аарон Антоновски, американски социолог по медицина. Терминът е приет в новото обществено здравеопазване, като описва детерминантите, подпомагащи здравето на човека, а не върху факторите, които причиняват заболяванията. Проучват се условията, поради които някои хора остават здрави при пребиваване във вредни и опасни външни въздействия, докато други, в същите условия се разболяват. Отделя се специално внимание на въздействието на стреса и преодоляването му [4].

5. Ефективни, здравословни и балансиранни взаимоотношения между терапевта и пациента. Партньорството между пациента и медицинския специалист, основаващо се на емпатия, подпомага лечебния процес и създава устойчива мотивация за здравословен начин на живот. При алтернативната терапия, основен момент е общуването и създаването на доверителни взаимоотношения между лекуващ и болен. Според Милър и Ролник, 1991, т. нар. мотивиращ разговор или интервю е задължителен елемент от терапията, особено при „трудните пациенти“ склонни към отричане на болестта, неприемане на лечението и оказващи съпротива [5].

6. Превенция, здравна култура и активно участие на пациентите в лечебния процес. Това са принципни подходи, залегнали в новото обществено здравеопазване и в промоцията на здраве, които са задължителни при алтернативните терапевтични и профилактични методи на въздействие [3].

7. Здравето като динамично състояние. Здравият организъм притежава защитни и приспособителни механизми, когато се сблъска със стресогенни фактори и се стреми да намали потенциалната вреда и да възстанови равновесието си. Ако тази стратегия на организма за справяне не е успешна и не може да се адаптира, може да се стигне до заболяване. Този подход към здравето и болестта е централен за алтернативните методи на лечение [3], [6].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Възможностите на холистичния подход в рехабилитационната практика е практически неограничен, като с течение на времето някои от тях са се доказали като високо ефективни средства и техните привърженици наброяват стотици хиляди. Развиват се по различен начин в отделните райони по света. Например особено характерна в китайската медицина е акупунктурата, в индийската медицина почитат дълбоко Аюрведа, в Япония се доверяват на шиаци. Алтернативният подход се доверява на различни средства, като например енергийни полета, билки, хранителни добавки, техники за релаксация, рефлексогенен масаж и много други. В различните страни се практикуват повече или по-малко различни методи, в зависимост от отношението и народопсихологията на обществото към неконвенционалната медицина.

За нашите географски ширини е характерно понятието народна медицина, което благодарение на многобройните лечители по нашите земи и многобройните лековити растения, намиращи благодатна почва в тези райони, е добило статут на заместващо изцяло конвенционалното лечение при определени състояния сред определени групи.

Холистичният подход в медицината отделя внимание на психо-емоционалните фактори, влияещи върху нашето здраве. Психо-соматичното направление в рехабилитационната практика е добре известно особено при хронично болните пациенти.

Поддържането на собственото здраве представлява целенасочена активност на индивида за превенция или лечение на заболяванията, подпомогната от експерти и професионалисти. Нагласата към здравето зависи от характеровите особености, възпитанието и обучението за утвърждаване на здравословен начин на живот, отношението към възможностите на медицината. Нарастването на дела на социално значимите и на хроничните заболявания изисква готовност на националната здравна система за осигуряване както на конвенционални, така и на неконвенционални методи за подобряване здравето на пациентите (Манчева & Шивачев, 2017) [7].

В условията на ограничени възможности и ресурси за пациентите с хронични заболявания и инвалидност е необходимо въвеждането в медицинската практика на ефективни промотивни и профилактични мерки за поддържащо лечение и рехабилитация в комплексен подход, повишаващ качеството на живот (Бакова, Торнтова & Драгушева, 2016) [8].

За България алтернативните методи са узаконени, като неконвенционални методи на благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве – Наредба №7 на Министерството на здравеопазването, обнародвана в Държавен вестник бр. 22 от 15 март 2005 г. [9]. Според чл. 166, ал. 1 от Закона за здравето в

нея влизат следните неконвенционални методи: използване на нелекарствени продукти от органичен произход; използване на нелекарствени продукти от минерален произход; използване на нетрадиционни физикални методи; хомеопатия; акупунктура и акупресура; ирисови, пулсови и аурикуларни методи на изследване; диетика и лечебно гладуване (Стайкова-Пировска, 2015) [10].

Целта на изследването е да се проучи отношението на студентите спрямо алтернативните методи на лечение в рехабилитационната практика.

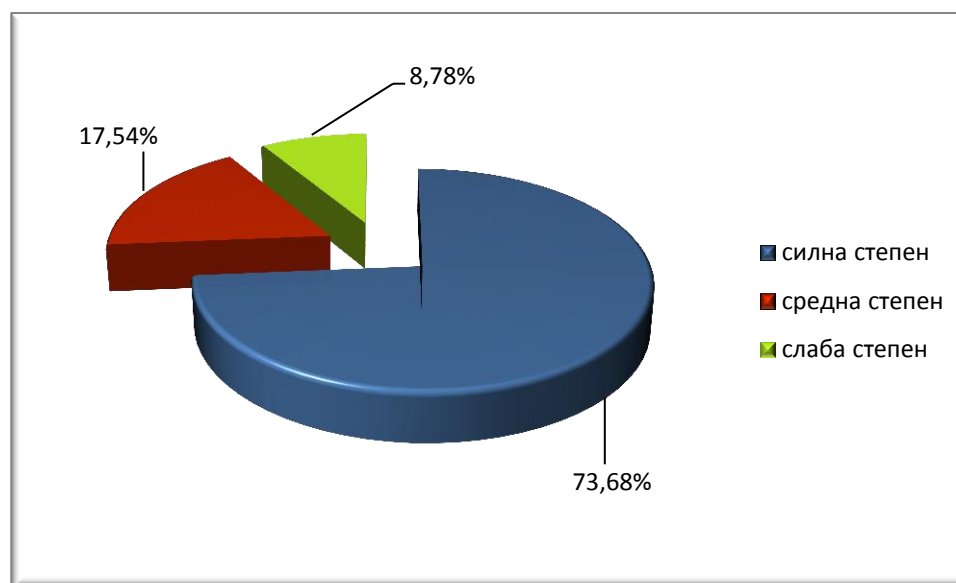
МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Обект на проучването са 57 студенти от първи, втори и трети курс на обучение от специалност „Рехабилитатор“ от Медицински колеж към МУ Пловдив, на които е приложена пряка анонимна анкета през учебната 2018/2019 г.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

В рехабилитационната практика се използват се разнообразни методи, начини и средства на терапия, включващи освен физикална терапия, рехабилитация и лечебно хранене, детоксикация, хомеопатия, фитотерапия, цветотерапия, клинична ароматерапия, акупунктура, сценар терапия и много други психотерапевтични подходи.

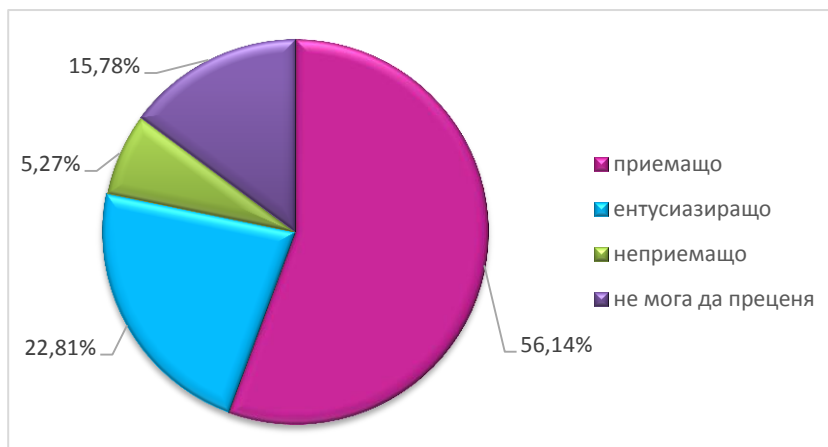
Анкетираните студенти имат различно отношение към алтернативните методи, използвани в рехабилитационна практика, което варира в зависимост от курса на обучение. Бъдещите рехабилитатори в „силна“ степен ($73,68 \pm 6,78\%$) са заинтересувани от холистичните терапии с цел комплексно възстановяване на пациента и поддържане на неговото здраве. Близко $17,54 \pm 12,03\%$ от изследваните в „средна“ степен се интересуват и едва $8,78\%$ не се интересуват от алтернативни подходи. Според нас причината за скептичното отношение към алтернативните терапии трябва да се търси в липсата на достатъчно или изобщо липсващи научни доказателства за тяхната ефективност. Някои от многобройните видове алтернативна медицина в действителност имат доказан ефект при определени състояния, но често ефектът е от типа плацебо. Вярата в лечебните свойства на метода му придава такива ефекти и премахва някои от симптоми (фигура 1).

Фиг. 1. Степен на интерес на студентите към холистичните терапии

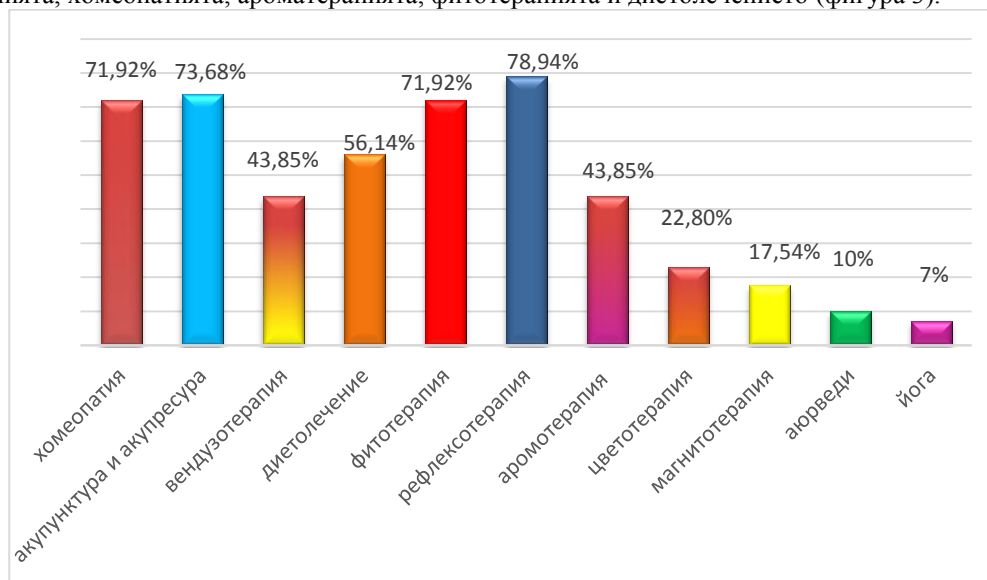
Проучването на отношението на студентите към алтернативните методи на лечение е от съществено значение за цялостното им професионално формиране. С приемащо отношение са $56,14 \pm 8,77\%$ от изследваните, ентузиазирани са $22,81 \pm 11,64\%$ и $5,27\%$ са неприемащи спрямо алтернативните терапии. Около $15,78 \pm 12,15\%$ от анкетираните на този етап от обучението не могат да преценят ефективността на алтернативните методи и приложението им в рехабилитационната практика. Най-големият е относителния

дъл на студентите от първи курс, които нямат ясна и точна представа за комплексният подход в рехабилитационната практика, като знанията и уменията им са все още фрагментирани (фигура 2).

Фиг. 2. Разпределение на студентите спрямо отношението към алтернативните методи

Анкетираните студенти са запознати в голяма степен с различните алтернативни терапии, тъй като в последните десетилетия набират широка популярност и все по-често пациентите търсят в услугите на здравеопазването методите на холистичната медицина. Разпределението по отношение на познаването на дадена алтернативна терапия е в широки граници, като най-популярни са методите на китайската медицина, рефлексотерапията, хомеопатията, ароматерапията, фитотерапията и диетолечението (фигура 3).

Фиг. 3. Видове алтернативни методи, познати на анкетирания рехабилитатори

Обучаващите се рехабилитаторите са изучавали поне два от посочените алтернативни метода, но в $17,54 \pm 12,03\%$ не ги прилагат в практиката, поради несигурност в знанията и уменията на етапа от обучението си.

Голяма част от изследваните рехабилитаторите ($68,42 \pm 7,45\%$) смятат, че повече алтернативни методи на лечение трябва да се включат в обучението по рехабилитация и имат желание да се усъвършенстват и специализират в повече от един метод.

В процеса на обучението във Висшето медицинско училище трябва да се усвоят не само професионални знания и умения, но и определени качества и способности. Свързването на качеството на професионалната

подготовка с интересите на студентите не би следвало да бъде епизодично, а постоянна характеристика на обучението (Драгушева, Петлешкова & Бакова, 2017) [11].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В последните десетилетия холистичната медицина набира широка популярност и все по-често пациентите търсят в услугите на здравната система алтернативните методи на въздействие. Възможностите на различните методи за повлияване на физическото, психическото и емоционално състояние на човека използвани в рехабилитационната практика е неограничен.

Знанията, уменията и компетентностите на рехабилитаторите са в пряка връзка с практикуването на алтернативните терапии. Холистичното обучение и практикуването на алтернативните методи са взаимосвързани в рехабилитационната практика. Необходима е прецизна подготовка относно алтернативните методи на лечение, която да бъде включена в медицинското образование и последващо непрекъснато следдипломно обучение в специализирани курсове и специализации. Така целта на обучението се програмира в резултати, при които обучаваните рехабилитатори придобиват компетенции в сферата на холистичния подход към пациента.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Бакова Д., Б. Торньова, С. Драгушева. (2016). Социална поддръжка на пациенти с хронически заболявания и людей с ограничени възможности. Социално партньорство: опит, проблеми и перспективи развития. Сборник докладов и тезисов участников конференции, Ярославль, России, pp. 52-53.
- Драгушева, С., П. Петлешкова, Д. Бакова. (2017). Повишаване качеството на практическото обучение на медицинските сестри – съвременни приоритети. Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив, pp. 59-62.
- Капинчева, И., Д. Ванкова. (2018). Европейската концепция „Комплементарна и алтернативна медицина“ – история, същност и място в общественото здравеопазване. Социална медицина, 2, pp. 18-22
- Манчева, П., Я. Шивачев. (2017). Неконвенционалните методи на лечение като част от холистичния подход в мениджмънта на хроничната инвалидизираща болест. Здравна икономика и мениджмънт, 2(64), pp. 33-35.
- Стайкова-Пировска, Й. (2015). Алтернативна/комплементарна медицина (АМ/КМ) в общата практика-сравнителен анализ на алтернативните методи. Научни трудове на Съюза на учените в България– Пловдив, серия Г. Медицина, фармация и дентална медицина т. XVI. ISSN 1311-9427, pp.18-21
- Държавен Вестник, (2009). Наредба № 7 от 1 март 2005 г. за изискванията към дейността на лицата, които упражняват неконвенционални методи за благоприятно въздействие върху индивидуалното здраве, Обн. ДВ. бр. 22 от 15.03.2005 г., изм. ДВ. бр. 24, 31.03. 2009
- Antonovsky, A., (1996). The salutogenic model as a theory to guide health promotion, Health Promotion International, Volume 11, Number 1, 11-198.
- Miller W. R., & Rollnick, S. (1991). *Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior*. New York: Guilford Press.
- EUROCAM, (2018), <http://www.cam-europe.eu/index.php>, accessed 05.2018
- EU, CAMbrella, (2010-2012), [//www.cam-europe.eu/index.php](http://www.cam-europe.eu/index.php); accessed 12. 2017.
- WHO, (2013). Traditional Medicine Strategy 2014-2023, WHO: Geneva.